

تحليل تطبيقي سفالينه‌هاي مينايي
و كاشي‌هاي زرین‌فام (سده ۶ تا ۷
هجري) با نگاره‌هاي نسخه كلييه و
دمنه ۷۰۷.ق آل اينجو

نگاره نسخه كلييه و دمنه آل اينجو
(كد 13506 OR) مأخذ: سايت
كتابخانه ملي بریتانیا

تحلیل تطبیقی سفالینه‌های مینایی و کاشی‌های زرین‌فام (سده ۶ تا ۷ هجری) با نگاره‌های نسخه کلیله و دمنه ۷۰۷ ه.ق آل‌اینجو*

صمد سامانیان** الهام پورافضل***

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۳/۲۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۵/۱۲/۲

چکیده

این پژوهش به تحلیل ترکیب‌بندی و مطالعه مشخصه‌های تصویری سفالینه‌های مینایی پیش از مغول (سده ششم و اوایل سده هفتم هجری)، کاشی‌های زرین‌فام ایلخانی (کاشان - سده هفتم هجری) با نسخه کلیله و دمنه آل‌اینجو (شیراز - ۷۰۷ ه.ق) می‌پردازد. هدف از این پژوهش تطبیق مؤلفه‌های تصویری این آثار است که در ادوار مختلف با ماهیت و مضامین متمایزی ترسیم شده‌اند. همچنین در پی یافتن الگوی‌های همانند و زمینه‌های پیدایی و جوه همسان با وجود فاصله زمانی دو سده در آثار مذکور است. سوالات پژوهش عبارتند از: ۱. به کارگیری کدام الگوهای مشابه در تصویرنگاری آثار مذکور تداوم یافته است؟ ۲. آیا می‌توان نگاره‌های نسخه کلیله و دمنه آل‌اینجو را دارای منشأ اثرپذیری مشترک یا ملهم از سفالینه‌های مینایی و کاشی‌های زرین‌فام دانست؟ این پژوهش به شیوه توصیفی - تحلیلی و با رویکرد تطبیقی انجام شده است و گردآوری اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای صورت گرفته است. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد علی‌رغم دگرگونی‌های سیاسی، اجتماعی و رسوخ فرهنگ‌های مختلف در خلال سده ششم تا هشتم هجری، تأثیرپذیری و استمرار سنت‌های تصویری همانند، نظیر مبانی کهن و باستانی در این آثار مشاهده می‌شود. سیاست‌های فرهنگی حاکمان، بسترهای اقتصادی نظیر توسعه تبادلات تجاری بین شیراز و شهرهای سازنده این سفالینه‌ها (نظیر کاشان، ری یا نیشابور) در این ادوار، شکل‌گیری نظام‌مند آموزش و رواج مهاجرت هنرمندان (به خصوص در ادوار بعد از حمله مغول به فارس)، در ملهم بودن نگاره‌های این نسخه از سفالینه‌های مذکور تأثیرگذار بوده است.

واژگان کلیدی

سفال مینایی، کاشی زرین‌فام، نگارگری، کلیله و دمنه، سلجوقیان، ایلخانیان، آل‌اینجو.

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد صنایع دستی از دانشگاه هنر است که با عنوان «بررسی و مقایسه نگاره‌های نسخه کلیله و دمنه آل‌اینجو موزه بریتانیا (کد 13506 Or) و نسخه کلیله و دمنه آل مظفر کتابخانه ملی فرانسه (کد 377Persan)»، به راهنمایی دکتر صمد سامانیان صورت پذیرفته است.

* دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه هنر، دانشکده هنرهای کاربردی، شهر تهران، استان تهران (نویسنده مسئول)

Email: s_samanian@yahoo.com

* دانش‌آموخته کارشناسی ارشد صنایع دستی، دانشگاه هنر، شهر تهران، استان تهران
Email: elham.pourafzal@gmail.com